

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ
Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
2007

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

Διδαγμένο κείμενο
Πλάτωνος *Πολιτεία* 615 C – 616 A
Αρδιαίος ο τύραννος

Ἐφη γὰρ δὴ παραγενέσθαι ἐρωτωμένῳ ἑτέρῳ ὑπὸ ἑτέρου ὅπου εἶη Ἀρδιαῖος ὁ μέγας. Ὁ δὲ Ἀρδιαῖος οὗτος τῆς Παμφυλίας ἐν τινὶ πόλει τύραννος ἐγεγόνει, ἤδη χιλιοστὸν ἔτος εἰς ἐκεῖνον τὸν χρόνον, γέροντά τε πατέρα ἀποκτείνας καὶ πρεσβύτερον ἀδελφόν, καὶ ἄλλα δὴ πολλά τε καὶ ἀνόσια εἰργασμένος, ὡς ἐλέγετο. Ἐφη οὖν τὸν ἐρωτώμενον εἰπεῖν, «Οὐχ ἦκει,» φάναι, «οὐδ' ἂν ἦξει δεῦρο. Ἐθεασάμεθα γὰρ οὖν δὴ καὶ τοῦτο τῶν δεινῶν θεαμάτων· ἐπειδὴ ἐγγὺς τοῦ στομίου ἦμεν μέλλοντες ἀνιέναι καὶ τᾶλλα πάντα πεπονθότες, ἐκεῖνόν τε κατείδομεν ἐξαίφνης καὶ ἄλλους – σχεδόν τι αὐτῶν τοὺς πλείστους τυράννους· ἦσαν δὲ καὶ ἰδιῶταί τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκότων – οὓς οἰομένους ἤδη ἀναβήσεσθαι οὐκ ἐδέχετο τὸ στόμιον, ἀλλ' ἐμυκάτο ὅποτε τις τῶν οὕτως ἀνιάτως ἐχόντων εἰς πονηρίαν ἢ μὴ ἱκανῶς δεδωκῶς δίκην ἐπιχειροῖ ἀνιέναι. Ἐνταῦθα δὴ ἄνδρες, ἔφη, ἄγριοι, διάπυροι ἰδεῖν, παρεστῶτες καὶ καταμανθάνοντες τὸ φθέγμα, τοὺς μὲν διαλαβόντες ἦγον, τὸν δὲ Ἀρδιαῖον καὶ ἄλλους συμποδίσαντες χειρᾶς τε καὶ πόδας καὶ κεφαλὴν, καταβαλόντες καὶ ἐκδείραντες, εἴλικον παρὰ τὴν ὁδὸν ἐκτὸς ἐπ' ἀσπαλάθων κνάμπτοντες, καὶ τοῖς ἀεὶ παριοῦσι σημαίνοντες ὧν ἕνεκά τε καὶ ὅτι εἰς τὸν Τάρταρον ἐμπεσοῦμενοι ἄγοιντο.»

A. Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το απόσπασμα: «ἐπειδὴ ἐγγὺς ... ἄγοιντο».

Μονάδες 10

B. Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:

B1. Με βάση συγκεκριμένα δεδομένα του χωρίου αυτού, να δείξετε ότι κατά τον Πλάτωνα οι ποινές στον Κάτω Κόσμο για τα εξαιρετικῶς βαριά εγκλήματα είναι μεγάλης διάρκειας, κάποτε ἴσως και αἰώνιες.

Μονάδες 15

B2. Από ποια συγκεκριμένη διατύπωση του χωρίου αυτού προκύπτει ότι ο Πλάτων ανακαλύπτει τους μεγάλους αμαρτωλούς κυρίως στις τάξεις των «τυράννων»; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

Μονάδες 15

B3. Ποιες οι θεμελιώδεις αρετές της ιδεώδους πολιτείας κατά τον Πλάτωνα και πώς συσχετίζονται με τη διάθρωση των κοινωνικών τάξεων της πολιτείας του;

Μονάδες 10

B4. Να γράψετε δύο ομόρριζες λέξεις της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας, απλές ή σύνθετες, για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου: **ἔτος, κατείδομεν, πλείστους, ἐδέχετο, ἔμπεσοῦμενοι.**

Μονάδες 10

Γ. Αδίδακτο κείμενο
Πλάτων, Αλκιβιάδης Α' 133 Β-С

ΣΩΚΡ. Ὁφθαλμὸς ἄρ' εἰ μέλλει ἰδεῖν αὐτόν, εἰς ὀφθαλμὸν αὐτῷ βλεπτέον, καὶ τοῦ ὄμματος εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ἐν ᾧ τυγχάνει ἡ ὀφθαλμοῦ ἀρετὴ ἐγγιγνομένη· ἔστι δὲ τοῦτό που ὄψις; – **ΑΛΚ.** Οὕτως.

ΣΩΚΡ. Ἄρ' οὖν, ὦ φίλε Ἀλκιβιάδη, καὶ ψυχὴ εἰ μέλλει γινώσασθαι αὐτήν, εἰς ψυχὴν αὐτῇ βλεπτέον, καὶ μάλιστ' εἰς τοῦτον αὐτῆς τὸν τόπον ἐν ᾧ ἐγγίγνεται ἡ ψυχῆς ἀρετὴ, σοφία, καὶ εἰς ἄλλο ᾧ τοῦτο τυγχάνει ὅμοιον ὄν; – **ΑΛΚ.** Ἐμοιγε δοκεῖ, ὦ Σώκρατες.

ΣΩΚΡ. Ἐχομεν οὖν εἰπεῖν ὅτι ἔστι τῆς ψυχῆς θειότερον ἢ τοῦτο, περὶ ὃ τὸ εἰδέναι τε καὶ φρονεῖν ἔστιν; – **ΑΛΚ.** Οὐκ ἔχομεν.

ΣΩΚΡ. Τῷ θεῷ ἄρα τοῦτ' ἔοικεν αὐτῆς, καὶ τις εἰς τοῦτο βλέπων καὶ πᾶν τὸ θεῖον γνούς, θεὸν τε καὶ φρόνησιν, οὕτω καὶ ἑαυτὸν ἂν γνοίη μάλιστα.

Γ1. Να μεταφράσετε στο τετράδιό σας το κείμενο.

Μονάδες 20

Γ2.α. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:

ἰδεῖν : το δεύτερο ενικό πρόσωπο προστακτικής του ίδιου χρόνου της ίδιας φωνής.

τυγχάνει : το τρίτο πληθυντικό πρόσωπο οριστικής παρατατικού.

γινώσασθαι : το γ' πληθυντικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου β'.

εἰδέναι : το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο υποτακτικής ενεστώτα.

ἔχομεν : το τρίτο ενικό πρόσωπο οριστικής παρακειμένου της ίδιας φωνής.

Μονάδες 5

Γ2.β. Να γράψετε τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου :

ὄμματος : τη δοτική του ενικού αριθμού.

τοῦτον : την ονομαστική του πληθυντικού αριθμού του αρσενικού γένους.

ὅμοιον : τη δοτική του πληθυντικού αριθμού του ουδέτερου γένους.

πᾶν : τη γενική ενικού αριθμού του θηλυκού γένους.

φρόνησιν : τη δοτική του πληθυντικού αριθμού.

Μονάδες 5

Γ3.α. Να προσδιορίσετε τη συντακτική θέση των παρακάτω λέξεων:
ιδεῖν, ἐγγιγνομένη, αὐτήν, ὅμοιον, τὸ εἶδέναι.

Μονάδες 5

Γ3.β. «Τῷ θεῷ . . . μάλιστα»: Να αναγνωρίσετε τον λανθάνοντα υποθετικό λόγο και να τον αναλύσετε.

Μονάδες 5

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Όταν ήμαστε κοντά στο στόμιο και επρόκειτο να ανεβούμε έχοντας υποστεί όλες τις δοκιμασίες, είδαμε ξαφνικά εκείνον και ορισμένους άλλους -που οι πιο πολλοί ήταν τύραννοι, υπήρχαν όμως και μερικοί απλοί πολίτες, οι οποίοι είχαν διαπράξει μεγάλα κρίματα- που, ενώ πίστευαν ότι θα ανεβούν, δεν τους δεχόταν το στόμιο, αλλά μούγκριζε κάθε φορά που κάποιος από αυτούς τους αθεράπευτα κακούς ή τους ανεπαρκώς τιμωρημένους επιχειρούσε να ανεβεί. Τότε, λοιπόν, είπε, κάποιοι άγριοι άνθρωποι με φλογισμένα πρόσωπα που βρίσκονταν κοντά και καταλάβαιναν τι σήμαιναν το μούγκρητό, μερικούς από αυτούς τους άρπαξαν και τους απομάκρυναν, τον Αρδιαίο όμως και τους άλλους τους έδεσαν στα χέρια, στα πόδια και στο κεφάλι και, αφού τους έριξαν κάτω και τους μαστίγωσαν άγρια, τους έσυραν έξω από το δρόμο και τους έскиζαν το κορμί τραβώντας τους πάνω στα αγκάθια και διαλαλούσαν στους περαστικούς για ποιο λόγο τους τα έκαναν όλα αυτά και ότι τους πήγαιναν να τους πετάξουν στον Τάρταρο».

B1.

Στην ενότητα 14 ο Ηρ διηγείται όσα διαδραματίζονται στο «δαιμόνιο τόπο», όπου έχει καταφθάσει για να παρακολουθήσει τη διαδικασία κρίσης των ψυχών. Κεντρικό πρόσωπο στη διήγησή του είναι ο Αρδιαίος, ένας τύραννος ο οποίος κατά τη διάρκεια της ζωής του διέπραξε μεγάλα αδικήματα όπως πατροκτονία, αδελφοκτονία, σφετερισμός εξουσίας και πολλά άλλα. Όπως προκύπτει από το πλατωνικό κείμενο, ο Αρδιαίος διέπραξε τα εγκλήματα αυτά χίλια χρόνια πριν από τη στιγμή που παρακολουθεί ο Ηρ («ήδη χιλιοστόν ἔτος εἰς ἐκεῖνον τόν χρόνον»). Το στοιχείο αυτό δείχνει τη διάρκεια των τιμωριών που υφίστανται οι ψυχές, οι οποίες έχουν ζήσει μια εξαιρετικά άδικη επίγεια ζωή. Σύμφωνα με άλλο σημείο της πλατωνικής διήγησης, οι ψυχές που κρίνονταν ως άδικες κατέβαιναν από το αριστερό χάσμα της γης για να περάσουν χίλια χρόνια βασανιστηρίων. Ο αριθμός χίλια είναι ιερός και ρητορικός αριθμός και θεωρείται ότι έχει πυθαγόρεια προέλευση. Η χρήση του δηλώνει ότι οι άδικοι θα πληρώσουν για τα κρίματά τους δέκα φορές περισσότερο από τη διάρκεια της επίγειας ζωής. Μετά την ολοκλήρωση της χιλιετούς τιμωρίας οι άδικες ψυχές που εξαγνίστηκαν θα ανέβαιναν από το δεξί χάσμα της γης, για να πορευτούν στη συνέχεια προς τον χώρο της νέας μετενσάρκωσης. Σε αυτό το χάσμα ανόδου βρίσκεται η ψυχή του Αρδιαίου που επιχειρεί να ανέβει ανεπιτυχώς.

Παρά τη μακρά τιμωρία το στόμιο μούγκρίζει θεωρώντας την ψυχή του ακατάλληλη για νέα μετενσάρκωση. Χίλια χρόνια τιμωρίας δεν κρίθηκαν αρκετά για να εξαγνιστεί ο Αρδιαίος. Το γεγονός ότι το άψυχο στόμιο αποκτά ιδιότητες έμψυχων όντων (ἐμψυκᾶτο) δείχνει το μέγεθος της ηθικής ρυπαρότητας που συνιστά ένας τύραννος και ότι η κακία των κολαζομένων είναι ανυπέρβλητη παρά τις μακροχρόνιες φρικώδεις ποινές που επιβλήθηκαν. Η αντίδραση του χάσματος κινητοποιεί τους «άγριους άνδρες» που είναι επιφορτισμένοι με ένα συγκεκριμένο ρόλο: να παρατείνουν τα μαρτύρια των αθεράπευτα κακών και να παραδειγματίσουν τις υπόλοιπες ψυχές. Ο παραδειγματικός – παιδευτικός χαρακτήρας των βασανιστηρίων έχει ως στόχο να τονίσει το μέγεθος και τη

διάρκεια των τιμωριών που υφίστανται οι άδικοι ώστε οι υπόλοιποι να μη διανοηθούν να τους μιμηθούν.

Τέλος, ένα άλλο σημείο που αναδεικνύει emphaticά την αιώνια, σε ορισμένες περιπτώσεις, τιμωρία των άδικων ψυχών σχετίζεται με τον Τάρταρο. Οι αρχαίοι πίστευαν ότι ο Τάρταρος ήταν ένα σκοτεινό χάσμα στο βάθος της γης, απ' όπου πήγαζαν οι ποταμοί του Κάτω Κόσμου: Κωκυτός, Αχέρων, Πυριφλεγέθων. Οι άγριοι άντρες με τα φλογισμένα πρόσωπα διακήρυτταν ότι οδηγούσαν τις ψυχές στον χώρο της αιώνιας πλέον τιμωρίας. Αποκλείονταν δηλαδή από τη διαδικασία της επόμενης μετενσάρκωσης και στο εξής θα βίωναν ατελείωτα μαρτύρια χωρίς δυνατότητα απαλλαγής και εξαγνισμού. Ο παιδευτικός – παραδειγματικός τόνος αυτών των ανακοινώσεων υπογραμμίζει την αξία του δίκαιου και έντιμου βίου και την προσοχή με την οποία πρέπει να επιλέξουν τις νέες ζωές οι ψυχές. Η μεγάλη διάρκεια και το αναπόφευκτο της τιμωρίας είναι στοιχεία που πρέπει να λάβουν υπόψη τους στο επόμενο στάδιο της επιλογής.

B2.

Το μείζον θέμα του διαλόγου «Πολιτεία» είναι η φύση της δικαιοσύνης και της αδικίας και κατ' επέκταση αν και κατά πόσο ο δίκαιος ή ο άδικος είναι ευτυχέστερος και σε αυτήν και στην άλλη ζωή. Ο Πλάτωνας σε αυτό το χωρίο επιλέγει να παρουσιάσει ιδιαίτερα την τιμωρία του τυράννου Αρδιαίου όχι μόνο γιατί είχε διαπράξει «ανίατα» εγκλήματα (πατροκτονία, αδελφοκτονία, τυραννία, ασέβεια) αλλά γιατί θέλει να απαντήσει στο Θρασύμαχο, ο οποίος στην αρχή της «Πολιτείας» είχε υποστηρίξει ότι η ζωή του τυράννου είναι τρισευτυχισμένη. Επίσης, απαντά στον Γλαύκωνα, που υποστήριζε ότι ο άδικος που αποφεύγει την τιμωρία, δηλαδή ο τύραννος, μοιάζει με θεό, είναι δηλαδή ισόθεος. Αντίθετος στις απόψεις αυτές, ο Πλάτωνας πρεσβεύει ότι ο τύραννος ούτε στη ζωή του είναι ευτυχισμένος, αλλά και μετά θάνατον οι τιμωρίες του είναι όχι μόνο σκληρές αλλά και ατελεύτητες.

Αρχικά, με τη διατύπωση «ὁ δὲ Ἀρδιαῖος οὗτος ... ἀνόσια εἰργασμένος» ο Πλάτωνας κάνει αναφορά στον Αρδιαίο, τύραννο σε κάποια πόλη της Παμφυλίας, ο οποίος διέπραξε βαρύτατα εγκλήματα: δολοφόνησε (προφανώς) τον βασιλιά πατέρα του και τον μεγαλύτερο αδερφό του – διάδοχο του θρόνου για να σφετεριστεί την εξουσία και προέβη σε πολλές άλλες αποτρόπαιες πράξεις, για τις οποίες καταδικάστηκε σε αιώνια τιμωρία. Την ίδια τύχη είχαν ο Τάνταλος, ο Σίσυφος και ο Τιτυός, όπως αναφέρει στον Γοργία ο Πλάτωνας επικαλούμενος τη μαρτυρία του Ομήρου στην Οδύσσεια (Νέκυια).

Συγκεκριμένα, στο χωρίο «σχεδόν τι αὐτῶν τούς πλείστους τυράννους, ἦσαν δὲ καὶ ἰδιῶταί τινες τῶν μεγάλα ἡμαρτηκότων» ο Πλάτωνας δηλώνει απερίφραστα ότι η πλειονότητα των αμετανόητων εγκληματιών είναι κυρίως τύραννοι, βασιλιάδες και δυνάστες, επειδή αυτοί έχουν τη δυνατότητα, εξαιτίας της αυταρχικής και απόλυτης εξουσίας τους να καταπατούν τους νόμους και να διαπράττουν αδικήματα, εγκλήματα και κακουργήματα ανεξέλεγκτα και χωρίς να τιμωρούνται. Η μανία της εξουσίας τους οδηγεί στο έγκλημα και η άσκησή της τους διαφθείρει. Γι' αυτό και τα εγκλήματά τους έχουν γενικό χαρακτήρα, είναι συχνά εναντίον ολόκληρου του λαού, που υφίσταται φυλακίσεις, εκτοπίσεις και βασανιστήρια χωρίς να έχει το δικαίωμα να αντιδράσει. Οι τύραννοι

καταλαμβάνουν και επιβάλλουν την εξουσία με τη βία των όπλων αφήνοντας πίσω τους συνήθως θύματα και καταλύουν τις πολιτικές ελευθερίες στερώντας τον λαό από βασικά δικαιώματα.

Επιπλέον, αξίζει να σημειωθεί ότι οι τύραννοι δρουν με βάση το κατώτερο μέρος της ψυχής, το λεγόμενο «*ἀλόγιστον* ή *ἐπιθυμητικόν*» και γι' αυτό το λόγο είναι φιλοχρήματοι, φιλήδονοι και φιλοκερδείς. Κατά συνέπεια, δεν μπορούν να είναι δίκαιοι γιατί το «*ἐπιθυμητικόν*» υφαρπάζει την εξουσία του «*λογιστικού*» και επέρχεται σύγχυση και καταστροφή. Είναι λοιπόν φυσικό οι τύραννοι να περιτριγυρίζονται από σμήνος ηδονών, να κλέβουν, να συκοφαντούν και να διαπράττουν κάθε είδους ανοσιούργημα. Αντίθετα, οι απλοί πολίτες δεν οδηγούνται εύκολα σε μεγάλα εγκλήματα είτε γιατί δεν έχουν τη δυνατότητα να τα διαπράξουν και μάλιστα χωρίς τιμωρία είτε γιατί έχουν περισσότερο ανεπτυγμένη την ηθική τους συνείδηση, πράγμα που λείπει από τους τυράννους.

B3.

κεφ. 13, σελ. 100, 1η παράγραφος («*Ἡ ἰδεώδης πολιτεία...δεν πολυπραγμονεῖ*»).

B4.

ἔτος: ετήσιος, επετηρίδα

κατείδομεν: ὄραση, κάτοψη

πλειότους: πλειοψηφία, πλεόνασμα

ἐδέχετο: δοχείο, αποδέκτης

ἐμπεσούμενοι: ἐκπτώση, πτωτικός

Γ1.

Σωκρ.: Το μάτι, λοιπόν, αν πρόκειται να αντικρίσει τον εαυτό του, πρέπει να κοιτάζει σ' ένα μάτι και μάλιστα σ' εκείνο το σημείο του ματιού στο οποίο συμβαίνει να σχηματίζεται η οπτική ικανότητα· φυσικά, ὄραση είναι η ικανότητα αυτή;

Αлк.: Ναι.

Σωκρ.: Άραγε, λοιπόν, φίλε Αλκιβιάδη, και η ψυχή αν πρόκειται να αποκτήσει αυτογνωσία πρέπει να κοιτάζει σε μια ψυχή και, κυρίως, σ' αυτό το μέρος της στο οποίο σχηματίζεται η αρετή της ψυχής, η σοφία, και σ' άλλο (μέρος) που συμβαίνει να μοιάζει μ' αυτό;

Αлк.: Συμφωνώ Σωκράτη.

Σωκρ.: Μπορούμε, λοιπόν, να πούμε ότι υπάρχει πιο θεϊκό μέρος της ψυχής απ' αυτό με το οποίο σχετίζεται η γνώση και η φρόνηση;

Αлк.: Δεν μπορούμε.

Σωκρ.: Επομένως, αυτό το μέρος της μοιάζει θεϊκό και αν κάποιος κοιτούσε προς αυτό και γνώριζε ολόκληρη τη θεϊκή υπόσταση, δηλαδή και το θεό και τη φρόνηση, κάτω από αυτές τις συνθήκες θα αποκτούσε και τη μέγιστη αυτογνωσία.

Γ2.α.

ιδέ
ἐτύγχανον
γνόντων - γνώτωσαν
εἰδῶμεν
ἔσχηκε

Γ2.β.

ὄμματι
οὗτοι
ὁμοίοις
πάσης
φρονήσεσι

Γ3.α.

ιδεῖν: τελικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο "μέλλει"
ἐγγιγνομένη: κατηγορηματική μετοχή από το ρήμα "τυγχάνει",
αποδίδεται στο υποκείμενό του
αὐτήν: αντικείμενο στο "γνώσεσθαι"
ὅμοιον: κατηγορούμενο μέσω της μετοχής "ὄν" στο υποκείμενο του
"τοῦτο"
τὸ εἰδέναι: έναρθρο απαρέμφατο υποκείμενο στο "ἐστί"

Γ3.β.

Βλέπων καὶ γνούς: Υποθετικές μετοχές - λανθάνουσα υπόθεση
ἂν γνοίη: απόδοση

Σχηματίζεται λανθάνων και σύνθετος υποθετικός λόγος της "απλής σκέψης του λέγοντος"

ανάλυση του Υποθετικού λόγου:

Υπόθεση: εἰ βλέποι και γνοίη
(απόδοση: ἂν γνοίη)